

o moc s Nizozemím. Ani koloniální výboje (hlavně v Africe) nedokáží vrátit evropským zemím kolem Středozemního moře jejich bývalý obchodní monopol v této oblasti.

Přes novodobý technický a společenský rozvoj v tomto regionu jsou tu ještě stále místa, kde jako před staletími kočují nomádi, lidé žijí izolovaně za hradbami svých domů, kde stále ještě nejsou ženy společensky rovnoprávné. Islám, křesťanství a pravoslaví stále ještě mezi sebou soupeří jako v dobách křížáckých válek; každé z těchto náboženství odráží svou společnost, způsob jejího života, její dějiny a každé z těchto náboženství má své tradice, které se už po staletí nemění, tak jako se málo změnil i způsob života na venkově. Historie a současnost se tu úzce prolínají, o to více tu platí „historia magistra vitae“, jde jen o to vyvozovat z faktů správné závěry a hlavně dokázat pochopit nejen minulost, ale i dobu dnešní a směr, kterým se bude lidská společnost ubírat dále. K tomu se snaží přispět i recenzovaná kniha.

Petr Jemelka

Nikolaj Šejkov: Mozek zkoumá mozek. Praha, Svoboda 1983. 169 s.

Kniha bulharského autora má tři části. V první se autor pokusil stručně naznačit anatomii mozku a vývoj názorů na jeho fungování (od prvních spekulativních filozofických úvah až po současné vědecké koncepte). V této souvislosti se zmiňuje rovněž o pokusech na zvířecím i lidském mozku. Např. Hans Berger prohlásoval, že zaznamenává tzv. mozkové potenciály; po pětadvaceti letech od jeho pokusů se zrodila encefalografie a podle Bergera byly mozkové rytmy nazvány alfa, beta vlnami (nyní jsou známy i vlny gama, delta, théta a vlny ultrapomalé). Podobně autor zajímavě líčí i pokusy fyziologa W. R. Hesse s implantováním tzv. „vhojených“ elektrod do mozku, zmožňující studium jeho podkorových struktur.

V druhé části knihy se autor zabývá především otázkou paměti. Připomíná pokusy, které hledaly centrum paměti (např. W. Penfield zjistil — když se zabýval otázkou chirurgické léčby epilepsie a operativního otevření lebky používal i k experimentálním pozorováním —, že podráždění mozkové kůry proudem vyvolává vzpomínky na dávné události) a věnuje také pozornost různým poruchám paměti (např. u alkoholiků, aj.). V poslední části knihy se autor zabývá spánkem, jeho podstatou a mechanismy, které jej řídí. Zde odkazuje i na poznatky I. P. Pavlova, který spojoval procesy podráždění a útlumu v jeden funkční celek a útlum označoval za možný fyziologický základ spánku.

Šejkovova kniha chce přístupnou a zajímavou formou představit širokému okruhu čtenářů některé poznatky a metody neurofyziologie, a to jako oboru, který významně přispívá k pochopení lidského duševního života, k vysvětlení jeho záhad. Chce také přesvědčit, že další rozvoj tohoto zkoumání může pomoci zdokonalovat proces výchovy a sebevýchovy člověka, pomáhat k plnější realizaci lidských schopností.

Yveta Piňosová

Logiko-metodologičeskoje issledovanija (red. *N. Z. Čavčavadze, Z. N. Mikeladze*). Mecněreba, Tbilisi 1983.

Sborník prací o problémech současné formální logiky vydává Institut filozofie Akademie věd Gruzínské SSR. Recenzovaný svazek obsahuje šest článků, v nichž se autoři zabývají různými oblastmi moderní logiky, jako je sémantika neklasických logik, některé zajímavé sémantické teorie, některé systémy deontických logik apod. Práce přinášejí vesměs nové originální pohledy na probíranou problematiku.

Autor článku Kantovská metoda řešení matematických antinomií a matematický neintuicionismus *Z. M. Mikeladze* predkládá nový výklad jedné důležité části Kantovy transcendentální logiky a nalézá četné paralely mezi ní a idejemi matematického intuicionismu.

M. N. Bezanišvili vychází v článku O operačním chápání logických spojek z Lorenzova operačního pojetí logiky a matematiky. Podobně jako je možno aritmetiku rozčlenit na tzv. „protoarit-

metiku“ (zkoumající systémy pravidel podle nichž se provádějí aritmetické operace) a tzv. „teoretickou aritmetiku“ (zkoumající tvrzení o pravidlech protoaritmetiky), lze vyčlenit v logice „proto-logiku“ a „teoretickou logiku“. Jsou zde popisovány Lorenzovy protologické kalkuly. V rámci takového kalkulu jsou pak zaváděny logické spojky v operačním pojetí.

Ve stati o deontické logice N. M. Ivanidze a L. I. Mčedlišviliho jsou vybudovány na bázi propozičního, deontického dyadického jazyka dva axiomatické systémy a zadány dvě interpretace daného jazyka. Interpretace 11 je nepodstatně rozšířená Ivanidzeho interpretace, jak ji publikoval dříve, 12 je vybudována na základě Kripkeho sémantiky. Je zde rozpracována také rozhodovací procedura, která užívá metody sémantických diagramů pro zjišťování adekvátnosti kalkulů vzhledem k I1 a I2.

D. D. Tebzadze ve svém příspěvku charakterizuje základní pojmy sémantické analýzy C. J. Lewise a zkoumá možnosti odstranění některých obtíží při interpretaci neextenzionálních kontextů pomocí Lewisových sémantických pojmů.

Poslední dva články autorů M. A. Abašidze a P. Š. Grigoľji se zabývají z různých hledisek stejnou problematikou — Magariho algebry (tj. algebry, které jsou rozšířením boolovské algebry o singulární operátor derivace).

Sborník je zajímavý jak šíří problematiky a precizností zpracování jednotlivých témat, tak i tím, že umožňuje čtenáři udělat si představu o tom, čím se zabývá současná gruzínská formální logika.

Bohumila Koželouhová

Karlmann Beyschlag: Grundriß der Dogmengeschichte. Band I — Gott und Welt. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1982. 184 s.

Karlmann Beyschlag (nar. 1923) je profesorem dějin teologie v Erlangen. Ve své knize (vyšla v nové edici Grundrisse) se vrací k častému tématu svých prací — k počátkům křesťanského teologického myšlení: sleduje jeho vývoj od „předdogmatického období“ přes dobu „konstituování dvoudílné bible“ až k první etapě „ekumenické epochy“. Autor počítá (např. už výběrem novodobé literatury k dané problematice) se čtenářem orientovaným římskokatolicky nebo protestantsky, ovšem jeho přehledně utříděný a srozumitelný výklad si s užitekem přečte každý, kdo se zajímá o složitý proces formování názorů ovlivňujících pak po celá staletí charakter evropské kultury.

Vlastní líčení vývoje křesťanské věrouky uvádí autor analýzou pojmu „dogma“. V oddíle Dogmengeschichtliche Prinzipienlehre ukazuje, jak se termín „dogma“ stával součástí náboženského jazyka a jak se přitom měnil jeho význam (dějiny dogmatu chápe jako dějiny norem křesťanské víry): v této souvislosti se zmiňuje i o nejdůležitějších názorech na povahu dogmatu v novodobé katolické a protestantské teologii (od 17. století po současnost). Z jeho výkladu si zde uvedme alespoň to, jak liší římskokatolické „dogma“ od protestantského „vyznání“: „Jestliže „dogma“ je v podstatě „předpisem víry“ (Glaubensvorschrift), identickým se „zjevenou pravdou“ (a proto něčím nepochybným), protestantské „vyznání“ je „výrazem víry“ (Glaubensausdruck), jež „pravdu zjevení“ — do sebe neuzavírá, nýbrž ji chce naopak svým způsobem „otevřít“. Poměr „dogmatu“ a „vyznání“ znázorňuje Beyschlag schematem

katolicismus
(1) zjevení
(Depositum fidei)
(2) dogmata

(3) víra

protestantismus
(1) evangelium
(Svaté písmo)

(2) víra
(3) vyznání